

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
MICHAL BOBEK IŠVADA,
pateikta 2018 m. lapkričio 29 d.¹

Byla C-347/17

A
B
C
D
E
F
G

prieš

Staatssecretaris van Economische Zaken

(*Rechtbank Rotterdam* (Roterdamo apygardos teismas, Nyderlandai) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Reglamentas (EB) Nr. 853/2004 – Reglamentas (EB) Nr. 854/2004 – Gyvūninės kilmės maisto higiena – Naminiai paukščiai – Reikalavimai skerdykloms po vidaus organų pašalinimo – Pobūdis ir turinys – Skerdenų išvalymas – Sąvoka „tarša“ – Matoma ar nematoma skerdenos tarša – Tarša fekalijomis, tulžimi ir gūžio turiniu – Patikrinimai – Pareigūnų įgaliojimai“

I. Įvadas

1. Atlikusios kelis patikrinimus Nyderlandų institucijos nubaudė septynis skerdyklas eksploatuojančius maisto tvarkymo subjektus, kurie nesilaikė nacionalinių ir ES teisės aktų dėl gyvūninės kilmės maisto. Patikrinimai buvo atlikti skerdimo proceso etape, po to, kai buvo pašalinti paukščių vidaus organai ir skerdena buvo išvalyta, bei prieš jos atšaldymą. Kai kurių skerdenų atveju buvo nustatyta matoma tarša fekalijomis, tulžimi ar gūžio turiniu.

2. Paukščių skerdyklos nacionalinėms institucijoms apskundė patikrinimų atlikimo būdą ir padarytas išvadas. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismo prašoma išaiškinti iš ES teisės kylančių pareigų skerdykloms paukštienos sektoriuje pobūdį ir turinį, pirmiausia, kokio tipo tarša vengtina skerdimo procese ir kokie įgaliojimai pagal ES teisę suteikti veterinarijos pareigūnams skerdimo proceso patikrinimui atlikti.

¹ Originalo kalba: anglų.

II. Teisinis pagrindas

A. ES teisė

1. Reglamentas (EB) Nr. 853/2004

3. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 853/2004, nustatančio konkrečius gyvūninės kilmės maisto produktų higienos reikalavimus (toliau – Reglamentas Nr. 853/2004)², 3 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „[m]aisto tvarkymo subjektai turi laikytis atitinkamų II ir III priedų nuostatų“.

4. III priedo II skirsnyje nustatyti konkretūs reikalavimai dėl naminių paukščių ir kiškinių mėsos. II skyriuje išdėstyti reikalavimai, kurių turi laikytis šio sektoriaus skerdyklos:

„Maisto tvarkymo subjektai turi užtikrinti, kad naminių paukščių arba kiškinių skerdyklų konstrukcija, išdėstymas ir įranga atitiktų šiuos reikalavimus:

<...>

2. Siekiant, kad mėsa nebūtų užteršiama, skerdyklos turi:

- a) turėti pakankamai patalpų atsižvelgiant į atliekamas operacijas;
- b) turėti atskirą patalpą vidaus organams pašalinti ir kitam išdarinėjimui, <...>
- c) užtikrinti, kad toliau išvardytos operacijos būtų atliekamos ne tuo pačiu laiku ir skirtingose patalpose:
 - i) svaiginimas ir kraujo nuleidimas;
 - ii) pešimas arba odos lupimas, ir bet koks nuplikinimas; ir
 - iii) mėsos išsiuntimas;

<...>

- e) turėti skerdimo linijas (jeigu eksploatuojamos), kurias naudojant skerdimo procesas būtų nepertraukiamas ir būtų išvengta skirtingų skerdimo linijos dalių kryžminės taršos. Jeigu tose pačiose patalpose eksploatuojama daugiau nei viena skerdimo linija, jos turi būti atskirtos pagal nustatytus reikalavimus, kad būtų išvengta kryžminės taršos.

<...>.“

5. III priedo IV skyriuje, II skirsnyje išdėstyti reikalavimai dėl skerdimo higienos, kurių turi laikytis maisto tvarkymo subjektai, eksploatuojantys skerdyklas paukštienos sektoriuje:

„<...>

² OL L 139, 2004, p. 55; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 3 sk., 45 t., p. 14.

5. Svaiginimas, kraujo nuleidimas, odos nulupimas arba nupešimas, vidaus organų pašalinimas ir kitoks išdarinėjimas turi būti atliekamas be reikalo nedelsiant ir taip, kad nebūtų užteršiama mėsa. Pirmiausia turi būti imamasi priemonių, kad šalinant vidaus organus neišsipiltų virškinamojo trakto turinys.

<...>

7. Atlikus patikrinimą po skerdimo:

a) maistui netinkamos dalys iš švaraus įmonės sektoriaus turi būti pašalinamos kuo greičiau;

<...>

c) vidaus organai arba vidaus organų dalys, išskyrus inkstus, iš skerdenos turi būti visiškai pašalintos, jeigu įmanoma, kaip galima greičiau, jeigu kompetentinga institucija nesuteikia kitokio leidimo.

8. Patikrinus ir pašalinus vidaus organus, paskersti gyvūnai kaip galima greičiau turi būti išvalomi ir atšaldomi iki ne žemesnės nei 4°C temperatūros, jeigu mėsa nebuvo supjaustyta tol, kol buvo dar šilta.

9. Jeigu skerdenos atšaldomos jas panardinant, turi būti:

a) imamasi visų atsargumo priemonių, kad skerdenos nebūtų užteršiamos, atsižvelgiant į šiuos parametrus: skerdenos svorį, vandens temperatūrą, vandens srauto tūrį ir kryptį bei atšaldymo trukmę

<...>“

2. Reglamentas (EB) Nr. 854/2004

6. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 854/2004, nustatančio specialiąsias gyvūninės kilmės produktų, skirtų vartoti žmonėms, oficialios kontrolės taisykles (toliau – Reglamentas Nr. 854/2004)³, 8 konstatuojamojoje dalyje nustatyta: „[o]ficiali mėsos gamybos kontrolė reikalinga siekiant įvertinti, ar maisto tvarkymo subjektai laikosi higienos reikalavimų ir Bendrijos teisės aktuose nustatytų kriterijų bei tikslų. Tokia oficiali kontrolė turėtų apimti maisto tvarkymo subjektų veiklos auditą ir patikrinimą, įskaitant pačių maisto tvarkymo subjektų kontrolės patikrinimus“.

7. Pagal 4 straipsnio 3 dalį oficiali kontrolė apima:

„a) geros higienos praktikos, rizikos veiksnių analizės ir svarbių valdymo taškų (RVASVT) sistema paremtų procedūrų auditą;

b) 5–8 straipsniuose apibrėžtą oficialią kontrolę; bei

c) bet kokius specialius audito uždavinius, apibrėžtus prieduose.“

8. 5 straipsnyje nurodyta, kad „[v]alstybės narės užtikrina, kad oficiali šviežios mėsos kontrolė būtų vykdoma vadovaujantis I priedu.

³ OL L 139, 2004, p. 206; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 3 sk., 45 t., p. 75.

1. Oficialiai paskirtas [valstybinis] veterinarijos gydytojas vykdo patikrinimą skerdyklose, medžiojamų gyvūnų mėsos tvarkymo įmonėse ir pjaustymo įmonėse, tiekiančiose šviežią mėsą į rinką vadovaudamasis I priedo I skirsnio II skyriuje apibrėžtais bendraisiais reikalavimais ir IV skirsnyje apibrėžtais specialiaisiais reikalavimais, ypač taikomais:
 - a) informacijos pateikimui maisto grandinėje;
 - b) patikrinimui prieš skerdimą;
 - c) gyvūnų gerovei;
 - d) patikrinimui po skerdimo;
 - e) nurodytoms pavojingoms medžiagoms ir kitiems gyvūninės kilmės šalutiniams produktams; bei
 - f) laboratorinei analizei.“

9. I priedo I skirsnyje išdėstytos valstybinio veterinarijos gydytojo užduotys šviežios mėsos sektoriuje. Konkrečiai jo I skyriuje numatytos audito užduotys ir II skyriuje – patikrinimo užduotys.

10. I skyriaus 2 punkto b papunktyje numatyta, kad „[b]e 4 straipsnio 5 dalyje pateiktų bendrųjų reikalavimų dėl RVASVT sistemos principu paremtų procedūrų audito, oficialiai paskirtas [valstybinis] veterinarijos gydytojas turi patikrinti, ar operatoriaus procedūros tikrai garantuoja, kad mėsa <...> nėra užteršta fekalijomis ar kitais teršalais“.

11. II skyriaus D dalyje nustatytas būdas, kuriuo atliekami patikrinimai po skerdimo:

„1. Skerdenos ir susijusios skerdienos dalys nedelsiant po skerdimo turi būti patikrintos. Turi būti apžiūrėti visi išoriniai paviršiai. Šiuo tikslu gali tekti minimaliai rankiniu būdu apdoroti skerdeną ir skerdienos dalis arba panaudoti specialias technines priemones. Ypatingas dėmesys turi būti skirtas gyvūnų ligų, OIE A sąraše ir tam tikrais atvejais OIE B sąraše nurodytų ligų diagnozei. Skerdimo linijos greitis ir patikrinimą atliekančių darbuotojų skaičius turi sudaryti sąlygas tinkamai atlikti patikrinimą.

2. Prireikus turi būti atlikti papildomi tyrimai, pavyzdžiui, skerdenos dalių ir atliekamų skerdienos dalių palpacija ir pjūvis bei laboratoriniai tyrimai <...>

<...>

4. Atliekant patikrinimą, būtina imtis atsargumo priemonių, siekiant, kiek įmanoma, sumažinti mėsos užkrėtimo riziką palpacijos, pjaustymo ar pjūvio metu.

<...>“

12. I priedo II skirsnio V skyriuje nustatytos taisyklės dėl sprendimų dėl mėsos, kurie turi būti priimti po kontrolės. 1 punkto s papunktyje numatyta, kad „mėsa turi būti paskelbta netinkama vartoti žmonėms, jeigu ji yra užteršta žemėmis, fekalijomis ar kitais teršalais“.

13. I priedo IV skirsnio V skyriaus B dalyje konkrečiai reglamentuotas paukščių patikrinimas po skerdimo:

„1. Visi paukščiai turi būti patikrinti po skerdimo vadovaujantis I ir III skirsniais. Be to, oficialiai paskirtas [valstybinis] veterinarijos gydytojas turi asmeniškai atlikti šiuos patikrinimus:

- a) kasdienį tipiško paukščių mėginio vidaus organų ir kūno ertmių patikrinimą;
- b) išsamų atsitiktinės atrankos būdu iš kiekvienos tos pačios kilmės paukščių partijos atrinktų paukščių dalių ar visų paukščių, paskelbtų netinkamais vartoti žmonėms, mėginių patikrinimą, atlikus patikrinimą po skerdimo; ir
- c) bet kokius kitus tyrimus, jeigu yra priežasčių įtarti, kad konkrečių paukščių mėsa galėtų būti netinkama vartoti žmonėms.“

3. Reglamentas (EB) Nr. 882/2004

14. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 882/2004 dėl oficialios kontrolės, kuri atliekama siekiant užtikrinti, kad būtų įvertinama, ar laikomasi pašarus ir maistą reglamentuojančių teisės aktų, gyvūnų sveikatos ir gerovės taisyklių (toliau – Reglamentas Nr. 882/2004)⁴, 3 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad „[o]ficiali kontrolė atliekama pašarų ar maisto ir gyvūnų bei gyvūninių produktų bet kurių gamybos, perdirbimo ir platinimo etapų metu“.

15. Remiantis 10 straipsnio 1 dalimi, „[a]pskritai, su oficialia kontrole susijusios užduotys atliekamos taikant atitinkamus kontrolės metodus ir būdus, tokius, kaip stebėseną, priežiūra, įvertinimas, auditas, patikrinimas, mėginių ėmimas ir analizė“.

4. Reglamentas (EB) Nr. 852/2004

16. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 852/2004 dėl maisto produktų higienos (toliau – Reglamentas Nr. 852/2004)⁵, 2 straipsnio 1 dalies f punkte „tarša“ apibrėžiama kaip „rizikos egzistavimas arba atsiradimas.“

17. 5 straipsnyje kalbama apie rizikos veiksnių analizę ir svarbiausiuosius valdymo taškus (RVASVT):

„1. Maisto tvarkymo subjektai diegia, įgyvendina ir vykdo nuolatinę procedūrą ar procedūras, paremtas RVASVT principais.

2. 1 dalyje nurodyti RVASVT principai susideda iš tokių komponentų:

- a) rizikos veiksnių, kuriems reikia užkirsti kelią, pašalinti ar sumažinti iki priimtino lygio, identifikavimas;
- b) svarbių valdymo taškų identifikavimas tame etape ar etapuose, kuriuose valdymas yra esminis dalykas užkertant kelią rizikos veiksniai ar jį pašalinant arba sumažinant jį iki priimtino lygio;
- c) kritinių svarbių valdymo taškų ribų nustatymas, kai nubrėžiama riba tarp to, kas priimtina ir kas nepriimtina, kad būtų vykdoma identifikuotų rizikos veiksnių prevencija, šalinimas ar jų sumažinimas;

4 OL L 165, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 3 sk., 45 t., p. 200.

5 OL L 139, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 34 t., p. 319.

<...>.“

5. Reglamentas (EB) Nr. 178/2002

18. 2002 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 178/2002, nustatančio maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiančio Europos maisto saugos tarnybą ir nustatančio su maisto saugos klausimais susijusias procedūras (toliau – Reglamentas Nr. 178/2002, arba Bendrųjų maisto teisės aktų reglamentas)⁶, 3 straipsnio 14 punkte „pavojus“ apibrėžiamas kaip „maiste arba pašare esanti biologinė, cheminė ar fizinė medžiaga arba jos būklė, galinti sukelti neigiamą poveikį sveikatai.“

19. 14 straipsnyje nustatyti maisto saugos reikalavimai.

„1. Nesaugus maistas į rinką nepateikiamas.

2. Maistas laikomas nesaugus, jei manoma, kad jis:

a) kenkia sveikatai;

b) netinka žmonėms vartoti.

3. Nustatant, ar maistas yra nesaugus, atsižvelgiama į:

a) įprastas sąlygas, kuriomis vartotojas šį maistą vartoja, ir į jo vartojimo sąlygas kiekviename maisto gamybos, perdirbimo bei paskirstymo etape ir

b) į vartotojui suteiktą informaciją apie tai, kad reikia vengti konkretaus maisto produkto ar produktų kategorijos neigiamo poveikio sveikatai, įskaitant informaciją etiketėje ir kitą vartotojo dažniausiai gaunamą informaciją.

4. Nustatant, ar maistas kenkia sveikatai, atsižvelgiama:

a) į galimą tiesioginį ir (arba) trumpalaikį ir (arba) ilgalaikį to maisto produkto poveikį ne tik jį vartojančio asmens, bet ir vėlesnių kartų sveikatai;

b) galimą susikaupusių toksinų poveikį;

c) kai maisto produktas yra skirtas tam tikrai vartotojų grupei – į ypatingą tos grupės jautrumą.

5. Nustatant, ar maistas netinkamas žmonėms vartoti, atsižvelgiama į tai, ar jis nepriimtinas dėl jo numatytos paskirties, užterštumo ar dėl pašalinių medžiagų, puvimo, gedimo ar irimo.“

⁶ OL L 31, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 6 t., p. 463.

B. Nacionalinės teisės nuostatos

1. Wet dieren (Įstatymas dėl gyvūnų)

20. *Wet van 19 mei 2011, houdende een integraal kader voor regels over gehouden dieren en daaraan gerelateerde onderwerpen* (2011 m. gegužės 19 d. Įstatymas, kuriame nustatytas pagrindas nuostatomis dėl gyvūnų laikymo ir su jomis susijusiems klausimams, toliau – Įstatymas dėl gyvūnų)⁷ 6.2 straipsnio 1 dalyje numatyta: „[d]raudžiama pažeisti ES reglamentų nuostatas, įtvirtintas poįstatyminiuose aktuose ar ministro įsakymuose arba jų pagrindu, susijusias su klausimais, kuriems taikomas šis įstatymas“.

21. Pagal Įstatymo dėl gyvūnų 8.7 straipsnį *Minister van Economische Zaken* (ekonomikos ministras) gali skirti administracinę baudą asmenims, kurie padaro pažeidimą pagal šio įstatymo 8.6 straipsnio 1 dalį.

2. Regeling dierlijke producten (Įsakymas dėl gyvūninės kilmės produktų)

22. *Regeling van de Minister van Economische Zaken van 7 december 2012, nr WJZ/12346914, houdende regels met betrekking tot dierlijke producten* (2012 m. gruodžio 7 d. Ekonomikos ministro Įsakymas Nr. WJZ/12346914, kuriame įtvirtintos nuostatos dėl gyvūninės kilmės produktų; toliau – Įsakymas dėl gyvūninės kilmės produktų)⁸ nustatyta:

„ES reglamentų nuostatos pagal šio įsakymo 6.2 straipsnio 1 dalį yra:

<...>

d) Reglamento (EB) Nr. 853/2004 3 straipsnis, 4 straipsnio 1–4 dalys ir 5 dalis bei 7 straipsnio 1 dalis.

<...>“

III. Faktinės aplinkybės, procesas nacionaliniame teisme ir prejudiciniai klausimai

23. 2015 m. *Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit* (Nyderlandų maisto ir vartojimo produktų saugos tarnyba, toliau – NVWA) pradėjo didelių naminių paukščių skerdyklų patikrą, taikydama rizika pagrįstą metodą. Šis metodas pasižymi tuo, kad minėtose skerdyklose kasdien paimama daug mėginių. Per vieną skerdimo pamainą kontroliuojamos trys partijos po 50 skerdenų vienoje skerdimo linijoje.

24. Pareiškėjos pagrindinėje byloje yra septynios bendrovės, eksploatuojančios paukščių skerdyklas Nyderlanduose. Jų patalpose NVWA atlikus patikrinimą nustatyta, kad paukščių skerdenos yra užterštos. Patikrinimai buvo atliekami vadinamosios vidaus organų šalinimo linijos gale (tame etape, kuriame pašalinamas virškinamasis traktas ir gūžys), prieš pradedant atšaldyti. Buvo tikrinama skerdenų išorė ir vidus, kartais pakeliant riebalinį audinį. Buvo nustatyta trijų tipų tarša: fekalijos (dar nurodomos kaip mėšlas arba žarnų turinys), gūžio turinys (grūdų dalelės arba jų lukštai) ir tulžis.

25. Dėl dviejų pirmųjų išvadų dėl pažeidimo buvo pasiektas susitarimas po to, kai pareiškėjoms buvo išsiųsti išpėjimai raštu. Remiantis trečiaja išvada dėl pažeidimo, pareiškėjoms buvo skirtos korekcinės priemonės, reikalaujant, kad jos suderintų savo RVASVT pagrįstas procedūras. Be to, 2015 m. lapkričio 27 d., 2015 m. gruodžio 11 d. ir 2015 m. gruodžio 18 d. sprendimais kiekvienai pareiškėjai buvo skirta 2 500 EUR bauda.

⁷ Stb, 2011, Nr. 345.

⁸ Stcrt. 2012, Nr. 25949.

26. Pareiškėjos pateikė skundus dėl šių sprendimų *Staatssecretaris van Economische Zaken* (ekonomikos reikalų valstybės sekretorius, toliau – atsakovas). 2016 m. balandžio 29 d., 2016 m. gegužės 2 d. ir 2016 m. gegužės 3 d. sprendimais (toliau – ginčijami sprendimai) atsakovas atmetė pareiškėjų skundus kaip nepagrįstus.

27. Pareiškėjos užginčijo ginčijamus sprendimus *Rechtbank Rotterdam* (Roterdamo apygardos teismas, Nyderlandai). Pareiškėjos pirmiausia ginčija aplinkybę, kad skirtos baudos sietinos su tarša, nustatyta „paruošimo kepimui“ linijoje. Jų teigimu, per „anksti“ tirti, ar šiame etape ant skerdenų yra teršalų likučių, ir, jei teršalų yra, skirti baudą. Be to, pareiškėjos ginčija aplinkybę, kad tarša galėjo atsirasti dėl fekalijų, gūžio turinio ir tulžies. Jos taip pat abejoja, ar patikrinimai buvo atlikti tinkamai.

28. Atsižvelgdamas į šias faktines ir teisineis aplinkybes *Rechtbank Rotterdam* (Roterdamo apygardos teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 853/2004, nustatančio konkrečius gyvūninės kilmės maisto produktų higienos reikalavimus (OL L 139, 2004, p. 55; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 3 sk., 45 t., p. 14), III priedo II skirsnio IV skyriaus 5 ir 8 punktai turi būti aiškinami taip, kad pašalinus vidaus organus iš naminio paukščio skerdenos ir ją išvalius ant jos neb gali būti matomų teršalų?
2. Ar [Reglamento Nr. 853/2004] III priedo II skirsnio IV skyriaus 5 ir 8 punktai taikomi taršai fekalijomis, tulžimi ir gūžio turiniu?
3. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai: ar [Reglamento Nr. 853/2004] III priedo II skirsnio IV skyriaus 8 punktas šiuo atveju aiškintinas taip, kad skerdena turi būti valoma iškart po to, kai buvo pašalinti vidaus organai, o gal matomi teršalai pagal šią nuostatą dar gali būti pašalinti atšaldant, pjaustant arba pakuojant skerdeną?
4. Ar kompetentingai institucijai pagal [Reglamento Nr. 854/2004] I priedo I skirsnio II skyriaus D dalies 1 punktą leidžiama atliekant kontrolę pašalinti skerdeną iš skerdimo linijos ir apžiūrėti ją (iš išorės bei vidaus), taip pat po riebaliniu audiniu, ar nėra matomų teršalų?
5. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai ir matomi teršalai gali likti ant naminio paukščio skerdenos: kaip tokiu atveju aiškintini [Reglamento Nr. 853/2004] III priedo II skirsnio IV skyriaus 5 ir 8 punktai? Kaip tuomet siekiama šio reglamento tikslo – užtikrinti aukštą visuomenės sveikatos apsaugos lygį?“

29. Pastabas raštu pateikė pareiškėjos, Danijos, Vokietijos, Nyderlandų ir Suomijos vyriausybės ir Europos Komisija. Teismo posėdis įvyko 2018 m. spalio 4 d., jame pareiškėjos, Danijos ir Nyderlandų vyriausybės ir Komisija pateikė pastabas žodžiu.

IV. Vertinimas

30. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo iškelti penki klausimai iš esmės susiję su trimis temomis. Pirmoji yra susijusi su taršos sąvokos, pateiktos Reglamento Nr. 853/2004 III priedo, II skirsnio IV skyriaus 5 punkte (toliau – 5 punktas), taikymo srities aiškinimu (2, 5 klausimai ir dalis 1 klausimo). Antroji tema susijusi su pareigų, nustatytų 5 punkte ir to paties priedo 8 punkte (toliau – 8 punktas) naminių paukščių skerdykloms ir konkrečiam skerdimo proceso etapui, per kurį turi būti įvykdytos tos pareigos, pobūdžiu ir turiniu (3 klausimas ir dalis 1 klausimo). Trečioji tema susijusi su oficialiu patikrinimu, per kurį gali būti įvertintas šių skirtingų pareigų laikymasis (4 klausimas ir dalis 1 klausimo).

31. Šioje išvadoje norėčiau nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo iškeltus klausimus, atsižvelgdamas į jais iškeltas individualias problemas: A) ką konkrečiai šiame procese tikrina institucijos; B) kada šiame procese turėtų būti atliekami patikrinimai; ir C) kas turi atlikti tokius patikrinimus ir pagal kokį teisinį pagrindą? Kai šitaip įvertinsiu šioje byloje iškeltus pagrindinius klausimus, tuomet, manau, paaiškės atsakymas į konkrečius klausimus, kuriuos uždavė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas (D).

A. Kas yra „tarša“?

32. Remiantis 5 punktu, „svaiginimas, kraujo nuleidimas, odos nulupimas arba nupešimas, vidaus organų pašalinimas ir kitoks išdarinėjimas turi būti atliekamas be reikalo nedelsiant ir taip, kad nebūtų užteršiama mėsa. Pirmiausia turi būti imamasi priemonių, kad šalinant vidaus organus neišpiltų virškinamojo trakto turinys“⁹.

33. Remiantis 8 punktu, „patikrinus ir pašalinus vidaus organus, paskersti gyvūnai kaip galima greičiau turi būti išvalomi ir atšaldomi iki ne žemesnės nei 4°C temperatūros, jeigu mėsa nebuvo supjaustyta tol, kol buvo dar šilta“.

34. Šiame poskirsnyje pirmiausia nagrinėsiu klausimą, ar 5 ir 8 punktai taikomi *matomai* taršai vien dėl to, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas suformulavo savo klausimą tik atsižvelgdamas į šį konkretų taršos tipą (1). Vėliau nagrinėsiu taršos šaltinius, nurodytus 5 punkte, pirmiausia, ar tarša gali atsirasti dėl fekalijų, tulžies ir gūžio turinio (2).

1. Matoma ir nematoma tarša

35. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas suformulavo savo klausimus, pirmiausia 1 klausimą, apsiribodamas „matoma tarša“. Suprantu, kad šis konkretus ir siaurai apibrėžtas akcentas pabrėžiamas atsižvelgiant į pagrindinės bylos faktines aplinkybes. Ši byla iš tiesų yra susijusi tik su tariama *matoma* paukščių skerdenos tarša.

36. Vis dėlto, kadangi siekiama gauti bendro pobūdžio ES teisės sąvokos „tarša“ išaiškinimą, reikia iš pradžių kai ką paaiškinti.

37. Mano nuomone, siekiant išaiškinti Reglamento Nr. 853/2004 taikymą paukščiams nėra būtina pabrėžti matomą taršą. Kaip pripažino visi teismo posėdžio dalyviai, ir matomai, ir nematomai taršai taikomas 5 punktas, ir, toliau logiškai vystant mintį, 8 punktas. Tokią išvadą galima daryti remiantis jo tekstu, kontekstu ir tikslu.

38. Pirma, kalbant apie 5 ir 8 punktų tekstą, pirmiausia reikia pažymėti, kad nė vienoje iš šių dviejų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo minėtų nuostatų taikymo sritis nėra apribojama tik matoma tarša. 8 punkte ši sąvoka nėra aiškiai nurodoma. 5 punkte apskritai kalbama apie taršą ir nedaroma skirtumo tarp matomos ir nematomos taršos.

39. Antra, remiantis sisteminiu požiūriu atrodo, kad Reglamente Nr. 853/2004 „matoma tarša“ minima tik vieną kartą, konkrečiai kalbant apie naminius kanopinius¹⁰. Todėl atrodytų, kad jei ES teisės aktų leidėjas norėjo šią sąvoką apibrėžti siaurai, jis tai puikiai galėjo padaryti tuo atveju, kai tokio atskyrimo akivaizdžiai reikėjo. Tačiau, kalbant apie paukščius, tokio apribojimo nėra.

⁹ Išskirta mano.

¹⁰ Remiantis Reglamento Nr. 853/2004 III priedo I skirsnio IV skyriaus 10 punktu, „skerdenos neturi būti užterštos fekalijomis, kad jas būtų galima įžiūrėti. Jeigu fekalijų kur nors galima įžiūrėti, jos nedelsiant turi būti nuvalomos priedais arba kitokiomis lygiaverčio poveikio priemonėmis“.

40. Trečia, šis išaiškinimas patvirtinamas sisteminiu požiūriu kartu aiškinant 5 ir 8 punktus ne tik Reglamento Nr. 853/2004 kontekste, bet ir atsižvelgiant į kitus teisės aktus. Nemažai kitų šio reglamento nuostatų iš tiesų nurodo pareigą paukščių skerdykloms vengti taršos, tačiau išsamiau nepaaiškina, kokio tipo taršos. Pavyzdžiui, siekdamas išvengti taršos ar kryžminės taršos, skerdyklos turi užtikrinti, kad skerdimo procedūros etapai būtų fiziškai atskirti ir būtų atliekami ne tuo pačiu laiku¹¹. Turi būti imamasi visų atsargumo priemonių, kad skerdenos nebūtų užteršiamos, jeigu jos atšaldomos panardinant¹². Be to, be Reglamento Nr. 853/2004, kuris konkrečiai skirtas gyvūninės kilmės maisto produktams, Reglamento Nr. 852/2004, skirto maisto produktų higienai plačiąja prasme, 2 straipsnio 1 dalies f punkte sąvoka „tarša“ apibrėžiama plačiai: kaip „rizikos egzistavimas arba atsiradimas“¹³. Pats „pavojus“ yra plačiai apibrėžiamas Reglamento Nr. 178/2002, kuriuo nustatomi maistui skirtų teisės aktų bendrieji principai, 3 straipsnio 14 dalyje kaip „maiste arba pašare esanti biologinė, cheminė ar fizinė medžiaga arba jos būklė, galinti sukelti neigiamą poveikį sveikatai“.

41. Galiausiai, ketvirta, Reglamento Nr. 853/2004 tikslas apskritai leidžia daryti prielaidą, kad bet koks taršos tipas, matomos ar nematomos, patenka į šios sąvokos taikymo sritį. Remiantis 9 konstatuojamąja dalimi, tuo reglamentu siekiama užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį, susijusį su maisto sauga. Tačiau tokį griežtą standartą būtų sunku išlaikyti, jei būtų atsižvelgiama tik į matomą taršą. Tai tikriausiai dar labiau taikytina paukščiams, nes, kaip nurodė pareiškėjos, tarša dažniausiai susidaro nuo odos, kulšelių ir plunksnų, ir tikėtina, kad ši tarša bus nematoma.

42. Taigi, mano nuomone, pareiga stengtis neužteršti mėsos, nurodyta 5 punkte, apima tiek matomą, tiek nematomą taršą.

2. Fekalijos, tulžis ir gūžio turinys

43. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo antrasis klausimas susijęs su trimis galimais (matomos) taršos, kurios turėtų vengti paukščių skerdyklos, šaltiniais. Ar fekalijos, tulžis ir gūžio turinys patenka į 5 punkto, siejamo su 8 punktu, taikymo sritį?

44. Pareiškėjų nuomone, atsakymas yra neigiamas. Pirmiausia, kalbant apie tulžį, ji negali būti laikoma teršalu, nes mikrobiologiniu požiūriu yra sterili. Kalbant apie gūžio turinį, pažymėtina, kad jis negali būti laikomas teršalais, nes nėra skrandžio ir žarnų turinio dalis, todėl jam netaikomas 5 punktas.

45. Nyderlandų vyriausybė kartu su Danijos, Vokietijos ir Suomijos vyriausybėmis bei Komisija tvirtina, kad fekalijos, tulžis ir gūžio turinys gali būti laikomi teršalais, nes jie visi priskiriami prie „virškinamojo trakto“, o toks terminas vartojamas 5 straipsnio tekste dauguma kalbų, išskyrus redakciją nyderlandų kalba.

46. Sutinku su tuo. Fekalijos, tulžis ir gūžio turinys ant skerdenos gali būti laikomi teršalais pagal Reglamentą Nr. 853/2004, pirmiausia pagal jo 5 punktą.

47. Pirma, 5 punkte nėra aiškios apibrėžties, kokie gali būti taršos šaltiniai. Tačiau jame pateikiamos taisyklės struktūra leidžia daryti prielaidą, kad tarp išsipylusio virškinamojo trakto turinio šalinant vidaus organus ir mėsos užteršimo yra ryšys. Iš tiesų 5 punkto pirmame sakinyje apskritai reikalaujama laikytis įvairių skerdimo proceso „paruošimo kepiniai“ dalies etapų, kurie atliekami tokiu

¹¹ Žr. Reglamento Nr. 853/2004 III priedo II skirsnio II skyriaus 2 punktą ir III priedo II skirsnio IV skyriaus 3 punktą.

¹² Žr. Reglamento Nr. 853/2004 III priedo II skirsnio IV skyriaus 9 punktą.

¹³ Reglamento Nr. 853/2004 1 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad šiuo reglamentu nustatytos taisyklės papildo nustatytąsias Reglamentu (EB) Nr. 852/2004.

būdu, kuris leidžia išvengti mėsos užteršimo, o antrame sakinyje konkrečiai nurodoma imtis priemonių, „kad šalinant vidaus organus neišsipiltų virškinamojo trakto turinys“. Todėl, ko gera, akivaizdu, kad virškinamojo trakto turinys buvo suprantamas kaip (mėsos) užteršimo šaltinis, o tai paaiškina reikalavimą vengti šio turinio išsipylikimo.

48. Antra, kalbant apie konkrečią „virškinamojo trakto turinio“ sąvoką, pažymėtina, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžė, kaip ir kiti bylos Teisingumo Teisme nagrinėjimo dalyviai, kad 5 punkto antro sakinio tekstas įvairiomis kalbomis skiriasi. Formuliuotės nyderlandų ir vokiečių kalbomis, regis, yra siauresnės, nes jose kalbama tik apie skrandžio ir žarnų turinį¹⁴, o tekstuose kitomis kalbomis kalbama apie virškinamojo trakto turinį platesne prasme¹⁵.

49. Remiantis suformuota Teisingumo Teismo jurisprudencija šioje srityje, jei tekstai skirtingomis kalbomis skiriasi, tuomet neįmanoma remtis tik viena iš jo versijų, nes visos Sąjungos kalbos yra lygiavertės. Tokiu atveju reikia remtis bendra nagrinėjamų nuostatų struktūra ir tikslais, pirmiausia atsižvelgiant į versijas visomis kitomis oficialiosiomis kalbomis¹⁶.

50. Remiantis paprasta logika, atsižvelgiant į skerdimo proceso pobūdį man iš tiesų atrodytų keista, kad uždraudamas skycius, kurių negalima išlieti ant skerdenų, ES teisės aktų leidėjas būtų norėję išskirti atskirus turinius, kurie kaip vientisa masė buvo pašalinti iš paukščio skerdenos. Todėl, mano nuomone, 5 punktas turėtų būti aiškinamas kaip reikalavimas, kad šalinant vidaus organus skerdyklos privalėtų taikyti priemones, kurios neleistų „virškinamojo trakto turiniui“ išsiliesti ant skerdenų. Tiesiog skaitant šią plačią sąvoką atrodo, kad ji apima ne tik visus organus, bet ir organų, kurie susiję su virškinimo sistema, nuo burnos iki išangės, turinį. Todėl 5 punktas bet kuriuo atveju taikomas kepenims (ir tulžiai), žarnoms (ir fekalijoms), gūžiui (ir jo turiniui).

51. Trečia, kaip jau minėta¹⁷, ES teisės aktų leidėjas norėjo paskatinti užtikrinti aukštą maisto saugos lygį išlaikant plačią taršos sąvoką, įskaitant visas maiste arba pašare esančias biologines, chemines ar fizines medžiagas arba jos būklę, galinčią sukelti neigiamą poveikį sveikatai. Šiuo atžvilgiu trys minėti galimi taršos šaltiniai, įskaitant tulžį, gali turėti bakterijų, kaip teigė Nyderlandų vyriausybė.

52. Ketvirta, galiausiai, galbūt remiantis sveiku protu, su sąlyga, kad jis dar nėra pašalintas iš šios teisės srities, aš linkęs pritarti Danijos vyriausybei, kad taršos sąvoka vargiai gali būti susiaurinta iki fakto, kad maisto produktai kenkia sveikatai. Maisto produktų tarša taip pat turėtų būti susieta su tokia situacija, kai mėsa tiesiog netinka žmonėms vartoti¹⁸, net jei pavartoję tokios mėsos žmonės nebūtinai apsinuodys ar nebus tiesiogiai pakenkta sveikatai. Todėl, net jei skerdena, ant kurios yra fekalijų, tulžies ar gūžio turinio likučių, tiesiogiai nepakenks sveikatai mikrobiologiniu lygiu, kaip teigia pareiškėjos, vis dar galima užtikrintai daryti prielaidą, kad, galbūt atmetant labai neįprastą kai kurių gurmanų skonį, tokia mėsa, tikėtina, būtų laikoma netinkama (eiliniams) žmonėms vartoti.

53. Vadinas, Reglamento Nr. 853/2004 III priedo II skirsnio IV skyriaus 5 punktas turi būti aiškinamas taip, kad jis taikomas taršai fekalijomis, tulžimi ir gūžio turiniu.

14 Atitinkamai „inhoud van maag and darmen“ ir „Magen- und Darminhalt“.

15 Be teksto anglų kalba, žr., pvz., tekstą čekų („obsahu trávicího ústrojí“), prancūzų („contenu du tractus digestif“), italų („contenuto del tubo digerente“) ar ispanų („contenido del tubo digestivo“) kalbomis.

16 Žr., pavyzdžiui, 2006 m. rugsėjo 7 d. Sprendimą *Nowaco Germany* (C-353/04, EU:C:2006:522, 41 punktas); 2013 m. spalio 3 d. Sprendimą *Confédération paysanne* (C-298/12, EU:C:2013:630, 22 punktas) ir 2015 m. gruodžio 23 d. Sprendimą *Firma Theodor Pfister* (C-58/15, nepaskelbtas Rink., EU:C:2015:849, 25 punktas).

17 Žr. šios išvados 41 punktą.

18 Tokį argumentą būtų galima sistemškai pagrįsti Reglamento Nr. 178/2002 14 straipsnio 2 dalimi, kurioje nurodyta, kad maistas laikomas nesaugus, jei kenkia sveikatai arba netinka žmonėms vartoti. Dėl pastarojo aspekto reikėtų pažymėti, kad mėsa turi būti pripažinta netinkama vartoti žmonėms, jeigu yra užteršta žemėmis, fekalijomis ar kitais teršalais (Reglamento Nr. 854/2004 I priedo II skirsnio V skyriaus 1 punkto s papunktis. Išskirta mano.).

B. Kokio pobūdžio pareigos ir kuriame skerdimo proceso etape?

54. Savo pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas aiškinasi pareigų, kurios Reglamente Nr. 853/2004 nustatyti paukščių skerdykloms dėl (matomos) taršos, pobūdį ir turinį. Ar 5 ir 8 punktuose reikalaujama, kad ant paukščio skerdenos, po to, kai pašalinami vidaus organai ir skerdena išvaloma, nebebūtų jokių (matomų) teršalų? Jei į 1 klausimą būtų atsakyta teigiamai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, užduodamas 3 klausimą, iš esmės siekia išsiaiškinti, *kada* vykstant skerdimo procesui atliekamas išvalymas. Pirmiausia, ar išvalyti reikia tuoj po to, kai pašalinami vidaus organai, o gal galima tai daryti vėliau, galbūt net atšaldant, išpjaustant ar pakuojant?

55. Šie klausimai skatina Teisingumo Teismą panagrinėti du glaudžiai susijusius aspektus. Pirma, kokio pobūdžio pareiga nustatoma paukščių skerdykloms, kalbant apie taršą, ir ar šios pareigos pobūdis keičiasi vykstant skerdimo procesui? Antra, kada turi vykti konkretus išvalymo veiksmas, numatytas 8 punkte?

56. Šiame skirsnyje: 1) paaiškinsiu, kodėl pareigos taikymo sritis ir pobūdis kinta atsižvelgiant į skerdimo proceso etapą; ir 2) kodėl išvaloma, kaip nurodyta 8 punkte, turi būti *po* patikrinimo po skerdimo ir vidaus organų pašalinimo, tačiau *prieš* atšaldymą.

1. Kokio pobūdžio pareiga (-os)?

57. Pareiškėjų nuomone, paukščių skerdykloms taikoma „pareiga imtis priemonių“ (užtikrinti tam tikrą rūpestingumo laipsnį) taikoma per visą skerdimo procesą. Kadangi šalinant vidaus organus neįmanoma visiškai išvengti virškinimo trakto turinio išsipylikimo, skerdyklos privalo imtis visų įmanomų priemonių, kad mėsa nebūtų užteršta. Vadinasi, tokia pareiga taikoma šalinant vidaus organus ir išvalant skerdeną. Todėl negalima tikėtis, remiantis 5 ar 8 punktu, kad turinys neišsipils ir skerdenos bus visiškai švarios „paruošimo kepimui“ linijos pabaigoje, prieš atšaldant skerdeną, kaip mano ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. 8 punkte po išvalymo nėra numatyta jokio konkretaus rezultato (pvz., „nėra matomos taršos“). Pareiškėjos teigia, kad matomus taršos likučius vis dar galima pašalinti vėlesniame etape, išpjaustant ar pakuojant skerdeną, todėl šiuo atžvilgiu joms negalima taikyti griežtos pareigos, siejamos su rezultatu („absoliutaus netoleravimo norma“), po vidaus organų pašalinimo ir išvalymo ir prieš atšaldymą. Jų nuomone, techniškai būtų nerealu reikalauti laikytis tokio griežto standarto, nes skerdimo linijos mechaninio proceso greitis yra didelis. Be to, reikalavimas, kad matoma tarša turi būti pašalinta po to, kai buvo pašalinti vidaus organai, ir prieš atšaldymą, nėra pagrįstas jokiais mokslo įrodymais, nes tarša paprastai gali atsirasti anksčiau, kai paukštis pešamas.

58. Nepaisant kelių nedidelių nukrypimų, kiti Teisingumo Teisme nagrinėjamos bylos dalyviai iš esmės atskyrė skerdykloms taikomas pareigas vidaus organų šalinimo etape nuo pareigų išvalymo etape. Viena vertus, vidaus organai turi būti šalinami kruopščiai, kad būtų galima išvengti taršos. Antra vertus, pašalinus vidaus organus ir prieš atšaldymą, kai baigiama valyti, skerdenos turi būti švarios ir be teršalų, nes išvalymas yra skirtas tam, kad būtų pašalinti visi matomi taršos likučiai.

59. Iš esmės pritariu šiai nuomonei.

60. 5 ir 8 punktuose numatytos dvi skirtingos, tačiau viena kitą papildančios pareigos, taikomos skirtingiems skerdimo proceso etapams. Iki pat etapo, kai turi būti baigtas vidaus organų šalinimas, ir po jo būtina atlikti išsamų patikrinimą: skerdimo linijos turi būti įrengtos ir eksploatuojamos taip, kad būtų kuo labiau, kiek tai įmanoma techniniu požiūriu, išvengta taršos (5 punktas). Po to, kai bus pašalinti vidaus organai, atliktas patikrinimas po skerdimo ir skerdena bus išvalyta, skerdyklos privalo užtikrinti, kad skerdenos nebus užterštos (8 punktas).

61. Pirma, iš 5 punkto teksto matyti, kad paukščių skerdyklos turi laiku imtis visų tinkamų priemonių, kad bet kuriame skerdimo proceso etape būtų išvengta mėsos užteršimo, būtent svaiginimo, kraujo nuleidimo, odos nulupimo, nupešimo, vidaus organų pašalinimo ir kitokio išdarinėjimo etape. Pirmiausia skerdyklos turi imtis visų įmanomų priemonių užtikrinti, kad vidaus organai nebūtų šalinami taip, kad ant skerdenos išsipiltų virškinamojo trakto turinys, kuris, kaip minėta¹⁹, būtų laikomas taršos šaltiniu.

62. Antra, remiantis sistematinio 5 punkto aiškinimu matyti, kad ES teisės aktų leidėjas negalėjo tikėtis, kad vidaus organų šalinimas, kaip vienas iš skerdimo proceso etapų, visada bus švarus ir jį vykdančiam niekada neatsiras teršalų. Tai būtų ne tik nelogiška, bet dėl to patikrinimas po skerdimo netektų prasmės. Kaip iš tiesų matyti iš 6 ir 7 punktų, kurie tarsi logiškai pratęsia 5 punktą, atlikus patikrinimą po skerdimo maistui netinkamomis paskelbtos dalys iš švaraus įmonės sektoriaus greitai pašalinamos, o vidaus organai iš skerdenos turi būti visiškai pašalinti, jeigu įmanoma, kaip galima greičiau. Šios taisyklės aiškiai rodo, kad skerdyklos kitame etape gali atsižvelgti į problemas, atsiradusias šalinant vidaus organus, ir jas išspręsti. Arba vidaus organai galutinai pašalinami, arba pašalinama visa skerdena.

63. Dėl pastarojo varianto reikėtų pažymėti, kad mėsa turi būti pripažinta netinkama vartoti žmonėms, jeigu ji yra užteršta žemėmis, fekalijomis ar kitais teršalais²⁰. Tačiau kaip, mano nuomone, teismo posėdyje protingai argumentavo Danijos vyriausybė, ši pareiga turi būti aiškinama griežtai tuo atveju, jei tokio pobūdžio tarša yra didelė. Jei tarša nedidelė, tuomet skerdena turi būti tinkamai išvalyta prieš ją atšaldant. Jei taip nebuvo padaryta arba negali būti padaryta, tuomet mėsa galiausiai turi būti pripažinta netinkama vartoti žmonėms.

64. Trečia, kelios kitos nuostatos įvairiuose atitinkamuose ES teisės aktuose patvirtina, kad pareiga vengti taršos vidaus organų šalinimo etape laikytina pareiga užtikrinti tam tikrą rūpestingumo laipsnį arba atlikti išsamų patikrinimą. Skerdimo procesai turi būti suplanuoti taip, kad mėsos užteršimo būtų išvengta, kiek tai įmanoma techniškai. Pavyzdžiui, turi būti užtikrintas fizinis gyvūnų atskyrimas bei skirtingas laikas ir vieta skirtingiems skerdimo linijos segmentams, kad būtų išvengta kryžminės taršos²¹. Skerdyklų RVASVT procedūros turi užkirsti kelią rizikos veiksniams, pašalinti juos ar sumažinti iki priimtino lygio²². Be to, tęsiant *matomos* taršos temą, Reglamento Nr. 854/2004 I priedo I skirsnio I skyriaus 2 punkto b papunktyje reikalaujama, kad valstybinis veterinarijos gydytojas patikrintų, ar operatoriaus *procedūros tikrai* garantuoja, kad mėsa nėra užteršta fekalijomis arba kitais teršalais.

65. Galiausiai, kaip vienbalsiai nusprendė visi bylos Teisingumo Teisme nagrinėjimo dalyviai, atrodo, kad 5 punktas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį reikalaujama, kad skerdyklos eksploatuotų skerdimo liniją, pirmiausia šalindamos vidaus organus taip, kad kuo labiau, kiek tai įmanoma *techniniu požiūriu*, būtų išvengta taršos.

66. Aiškumo sumetimais ir, kadangi pareiškėjos pateikė daug argumentų dėl skerdimo proceso mechanikos aspektų, norėčiau pridėti vieną pastabą. Mano nuomone, sąvoka „techniškai neįmanoma“ priskirtina prie kitos kategorijos negu sąvoka „techniškai įmanoma, bet brangu“. Į pastarąją kategoriją akivaizdžiai patenka galimai būtinas gamybos proceso pertvarkymas ir (arba) papildomos išlaidos skerdyklai eksploatuojantiems maisto tvarkymo subjektams, dėl kurių procesas tampa ne toks pelningas (pavyzdžiui, jei galiausiai į skerdimo linijas būtų tiekiami mažiau negu šiuo metu apytiksliai 10 000 vištų per valandą, kad daugiau laiko liktų skerdenoms išvalyti).

19 Žr. šios išvados 46–53 punktus.

20 Žr. Reglamento Nr. 854/2004 I priedo II skirsnio V skyriaus 1 punkto s papunktį.

21 Žr. Reglamento Nr. 853/2004 III priedo II skirsnio II skyriaus 2 punktą ir III priedo II skirsnio IV skyriaus 3 punktą.

22 Žr. Reglamento Nr. 852/2004 5 straipsnį.

67. Antra vertus, 8 punkte nurodyta pareiga yra susijusi su kitu (vėlesniu) skerdimo proceso etapu, būtent su „paruošimo kepimui“ linijos pabaiga. Jos pobūdis taip pat kitoks. 8 punkte nustatyta papildoma ir griežtesnė pareiga skerdykloms dėl proceso vėlesnio etapo, kai mėsa laikoma paruošta valgymui. Tuo momentu skerdykla turi užtikrinti, kad mėsa šiame paskutiniame etape nebus užteršta.

68. Pripažįstu, kad 8 punkte tarša nėra aiškiai nurodyta. Jame tik nurodomas reikalavimas, kad patikrinus ir pašalinus vidaus organus mėsa turi būti išvaloma ir atšaldoma. Tačiau sutinku su Nyderlandų vyriausybe, kad šiame etape išvalymu siekiama pašalinti (neabejotinai) matomos taršos likučius. Vėlgi, kaip, mano nuomone, teisingai ir protingai pasiūlė Danijos vyriausybė²³, jei patikrinimo po skerdimo etape mėsa dėl didelės taršos turėtų būti pripažinta netinkama vartoti žmonių maistui, tokiu atveju nedidelė tarša turėtų būti toleruojama, tačiau mėsa turėtų būti kruopščiai išvaloma, kad galėtų būti pripažinta tinkama vartoti žmonių maistui.

69. Vadinasi, kartu nagrinėjant 5 ir 8 punktus darytina išvada, kad, pirma, atitinkamu skerdimo procesu iki patikrinimo po skerdimo turėtų būti užtikrinama, kad bus kiek įmanoma išvengta taršos. Antra, ir bet kuriuo atveju, paskerstas paukštis po išvalymo neturi būti užterštas.

2. Kada turi būti išvaloma?

70. Suinteresuotosios šalys išreiškė dvi skirtingas nuomones dėl tikslaus momento, kada vykstant skerdimo procesui turėtų būti išvaloma, kaip nurodyta 8 punkte.

71. Pareiškėjų teigimu, faktas, kad 8 punkte pirma nurodomas išvalymas, o vėliau – atšaldymas, nereiškia, kad skerdeną reikia iš pradžių išvalyti ir tik tada atšaldyti. Iš šios nuostatos galima tik daryti išvadą, kad išvalymas turi būti tik *pradėtas* prieš atšaldymą. Nyderlandų vyriausybė ir kiti proceso dalyviai, priešingai, teigia, kad išvalymas turėtų būti pradėtas (ir baigtas) *iki* atšaldymo, nes tuo metu mėsa gali būti paskutinį kartą išvalyta vykstant skerdimo procesui. Būtų per vėlu valyti mėsą išpjaujimo ar kaulų išėmimo etapu, kuris, beje, reglamentuojamas III priedo II skirsnio V skyriuje, o ne IV skyriuje.

72. Mano nuomone, aišku, kad mėsos išvalymą, kaip reikalaujama 8 punkte, reikėtų pradėti ir baigti iki jos atšaldymo.

73. Sutinku, kad, aiškinant pažodžiui, 8 punktas nėra visiškai aiškus. Sakoma, kad, „patikrinus ir pašalinus vidaus organus, paskersti gyvūnai kaip galima greičiau turi būti išvalomi ir atšaldomi iki ne žemesnės nei 4°C temperatūros, jeigu mėsa nebuvo supjaustyta tol, kol buvo dar šilta“. Aprašytų veiksmų seka leidžia daryti prielaidą, kad patikrinimas atliekamas prieš vidaus organų šalinimą (o ne po jo) ir kad iš tiesų paskersti gyvūnai turi būti išvalyti *ir* atšaldyti. Jei pabrėžiamas jungtukas „ir“, tuomet pažodžiui skaitant būtų galima teigti, kad abu šie veiksmai galėtų vykti vienu metu.

74. Vis dėlto tiek struktūra, tiek logika aiškiai prieštarauja tokiam šios nuostatos aiškinimui.

75. Pirma, atskirų Reglamento Nr. 853/2004 III priedo II skirsnio IV skyriaus punktų tvarka ir struktūra aiškiai rodo, kad, pirma, atliekamas skerdenų patikrinimas prieš skerdimą, antra, gyvūnai paskerdžiami (visi veiksmai nurodyti 5 punkte) ir, trečia, atliekamas patikrinimas po skerdimo (6 punktas). Todėl, atsižvelgiant į *dvi patikrinimų serijas*, kurias reikia atlikti, aiški chronologinė seka neatrodo visiškai neteisinga. Išvalymas atliekamas po (*post mortem*) patikrinimo ir iki atšaldymo.

²³ Žr. šios išvados 63 punktą.

76. Antra, tokį 8 punkto aiškinimą patvirtina tai, kad valoma vandeniu, nes tuomet pašalinama bet kokia (matoma) tarša. Nepaisant pareiškėjų tvirtinimo, kad visos per skerdimo procesą atliekamos išvalymo operacijos yra lygiavertės, išvalymo etapas, minėtas 8 punkte, savo pobūdžiu yra esminis, nes, kaip pabrėžta ankstesniame šios išvados skirsnyje, šis konkretus išvalymas yra būtinas pašalinant bet kokius taršos likučius. Atsižvelgiant į šios operacijos paskirtį, būtų nelogiška, remiantis praktiniu požiūriu, išvalyti skerdeną *iki* patikrinimo po skerdimo ar *po* atšaldymo. Pagal pirmąjį scenarijų inspektorius negalėtų tinkamai atlikti patikrinimo, nes, pirmiausia, negalėtų aptikti didelės taršos (ji būtų nuplauta). Pagal antrąjį scenarijų kiltų pavojus, remiantis Reglamento Nr. 853/2004 III priedo II skirsnio IV skyriaus 9 punkto a papunkčiu²⁴, kad atsiras kryžminė tarša, jei nešvari skerdena bus panardinta į vandenį norint ją atšaldyti.

77. Trečia, pastarajame punkte taip pat pabrėžiamas labai skirtingas skerdenų kontakto su vandeniu tikslas ir pobūdis išvalymo etape, palyginti su atšaldymu. Iš tiesų, kaip teigė pareiškėjos, skerdenų panardinimas į tam tikros temperatūros vandens rezervuarą siekiant jas atšaldyti taip pat iki tam tikro lygio gali padėti išvalyti skerdeną. Tačiau net jei nekreiptume dėmesio į taršos klausimą tame etape, išdėstytą ankstesniame punkte, vis tiek atšaldymas (kaip ir išpjaustymas ar pakavimas) faktiškai išlieka tiesiog priskirtinas prie kito proceso, kuris vykdomas po to, kai užbaigiama „paruošimo kepiniai“ grandinė, ir kurio tikslas yra ne „paruošti [mėsą] kepiniai“, bet paruošti ją siuntimui.

78. Trumpai tariant, 8 punkte nustatyta pareiga, kad „gyvūnai turi būti išvalomi“, reikalauja pašalinti bet kokius taršos likučius po vidaus organų pašalinimo ir išvalymo, tačiau, akivaizdu, kad ši pareiga taikoma *iki* atšaldymo proceso pradžios.

C. Patikrinimai

79. 4 klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, kaip turėtų būti atliekama oficiali kontrolė, pirmiausia, ar kompetentingai institucijai leidžiama atliekant kontrolę pašalinti skerdeną iš skerdimo linijos ir apžiūrėti ją (iš išorės bei vidaus), taip pat po riebaliniu audiniu, ar nėra matomų teršalų.

80. Visi proceso dalyviai atsakė į šį klausimą teigiamai, nors pareiškėjos ginčija absoliutaus netoleravimo standartą, kurį tariamai taikė patikrinimą atliekantys pareigūnai.

81. Pirmiausia pažymėtina, kad kilo tam tikra sumaištis dėl pagrindinėje byloje aptariamos kontrolės pobūdžio ir teisinio pagrindo. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo Reglamento Nr. 854/2004 nuostatą, kuri skirta patikrinimams po skerdimo, būtent I priedo I skirsnio II skyriaus D dalies 1 punktą. Tačiau, kaip teigia pareiškėjos, patikrinimas po skerdimo neapima tikrinimo, ar ant skerdenų yra teršalų. Tokia kontrolė būtų nelogiška atsižvelgiant į tai, kad patikrinimas po skerdimo vyksta ne pabaigoje, o „paruošimo kepiniai“ proceso pusiaukelėje ir po jo skerdenoms dar atliekamos kelios išvalymo procedūros. Nyderlandų vyriausybė mano: kadangi aptariama kontrolė yra susijusi su mėginiais, kurie imami po patikrinimo po skerdimo ir išvalymo, ja nėra siekiama nustatyti galimas ligas. Todėl jų teisiniam pagrindui labiau tiktų Reglamento Nr. 854/2004 4 straipsnis ir Reglamento Nr. 882/2004 3 ir 10 straipsniai. Danijos vyriausybė mano, kad atitinkama nuostata tikriausiai galėtų būti Reglamento Nr. 854/2004 I priedo IV skirsnio V skyriaus B dalies 1 punktas, susijęs su mėginių ėmimu ir kasdieniu vidaus organų patikrinimu.

²⁴

„Jeigu skerdenos atšaldomos jas panardinant, turi būti <...> imamasi visų atsargumo priemonių, kad skerdenos nebūtų užteršiamos“.

82. Remiantis iš pradžių Nyderlandų vyriausybės pateiktais pareiškimais, tačiau, žinoma, neatmetant jokie kito tinkamo teisinio pagrindo²⁵, kurį galiausiai turi nustatyti nacionalinis teismas, atrodo, kad iš tiesų Reglamento Nr. 882/2004 3 ir 10 straipsniai, kurie susiję su oficialia kontrole ir kuriais apskritai siekiama užtikrinti, kad būtų įvertinta, ar laikomasi pašarus ir maistą reglamentuojančių teisės aktų, galėtų būti pagrindinėje byloje aptariamos kontrolės teisinis pagrindas. Pirmiausia 3 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad „oficiali kontrolė atliekama pašarų ar maisto ir gyvūnų bei gyvūninių produktų bet kurių gamybos, perdirbimo ir platinimo etapų metu“. 10 straipsnio 2 dalies b punkto i papunktyje konkrečiau numatyti pašarų ir maisto patikrinimai imant mėginius.

83. Kalbant apie valstybinių veterinarijos gydytojų įgaliojimų apimtį, kurią pabrėžia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, reglamento nuostatoje konkrečiai nėra nurodyta jokių specialių veiksmų. Ji yra bendro pobūdžio. Todėl galima daryti išvadą, kad patikrinimą atliekančių pareigūnų įgaliojimai galėtų apimti skerdenų, paimtų iš skerdimo linijos, išorės ir vidaus paviršių bei riebalinių audinių mėginių patikrinimą po išvalymo ir prieš atšaldymą, kad būtų galima lengviau atlikti patikrinimą. Todėl atrodo akivaizdu, kad kompetentingos nacionalinės institucijos turi teisę atlikti patikrinimus bet kuriame skerdimo proceso etape.

84. Atsakymas į klausimą, *kada* gali būti atliekamas patikrinimas, žinoma, skiriasi nuo klausimo, *ka* galima patikrinti ir remiantis koku vertinimo kriterijumi. Atsakymas į pastarąjį klausimą turi būti pateikiamas pasinaudojant kryžmine nuoroda į jau anksčiau išdėstytų pareigū apimtį ir pobūdį²⁶: jis priklausytų nuo to, ar inspektorai vertintų, kaip laikomasi pareigų, nustatytų 5 ar 8 punkte. Nustačius šią atitiktį, savo ruožtu paaiškės, kokį konkretų standartą gali pagrįstai taikyti inspektorai.

85. Atsižvelgiant į ribotą informaciją apie tikslų faktinį ir teisinį aptariamų patikrinimų pobūdį, būtų sudėtinga šiuo klausimu pateikti papildomų rekomendacijų, išskyrus bendro pobūdžio pastabą, kad, kaip ir bet kurie kiti patikrinimai, jie taip pat turėtų būti proporcingi ir atlikti pagrįstai. Atsižvelgiant į tai, ką konkrečiai reikia įvertinti ir kokiam skerdimo proceso etape, priemonės, kurios buvo pasirinktos konkrečioms patikrinimams atlikti (mėginių skaičius; ar linija turi būti sustabdyta, ar atrinkti paukščiai bus nukabinti nuo veikiančios linijos ir pan.), turi būti tinkamos (tokiu atveju tie patikrinimai iš tiesų tampa reprezentatyvūs) ir neviršyti to, kas nėra būtina siekiant tinkamai atlikti tuos patikrinimus.

D. Santrauka

86. Atsižvelgdamas į šias tris temas, su kuriomis susiję prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nurodyti klausimai, aiškumo sumetimais pateiksiu glaustus atsakymus į konkrečius prejudicinius klausimus.

87. Į 1 klausimą reikia atsakyti teigiamai. Jei aptariami patikrinimai atliekami po vidaus organų pašalinimo ir išvalymo, taip užtikrinant, kad laikomasi 8 punkto reikalavimų, tuomet taršos neturėtų būti, pirmiausia matomos taršos.

88. Nepaisant kai kurių kitų klausimų, kuriuos iškėlė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, ir pirmiausia nepaisant išsamių argumentų, kuriuos teismo posėdyje pateikė pareiškėjos, nemanau, kad Teisingumo Teismas turėtų papildomai analizuoti šį argumentą. Žinoma, pripažįstu, kad diskusija, ar vienas, o gal du fekalijų ar tulžies taškėliai (ir tikriausiai kokio skersmens) greta išangės

²⁵ Pabrėžtina, kad Reglamento Nr. 854/2004 5 straipsnio 1 dalyje valstybiniams veterinarijos gydytojams suteikiami įgaliojimai vykdyti patikrinimą skerdyklose savo nuožiūra, kaip patvirtina žodžiai „ypač taikomais“.

²⁶ Šios išvados 54–78 punktai.

skerdenos viduje vis dar galėtų būti laikomi „priimtini“ taršos lygiu (kaip pateikdamos pavyzdį teismo posėdyje nurodė pareiškėjos), ar ne, yra neabejotinai intriguojanti, tačiau Teisingumo Teismas neprivalo nei vertinti faktų, nei atlikti jų analizės, siekdamas pasiūlyti bylos, kurią nagrinėja prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, sprendimą.

89. Į 2 klausimą taip pat reikia atsakyti teigiamai: taršos sąvoka apima taršą fekalijomis, tulžimi ar gūžio turiniu.

90. Kalbant apie 3 klausimą, pažymėtina, kad išvaloma turėtų būti kuo greičiau po vidaus organų pašalinimo, kaip aiškiai nurodyta 8 punkte, ir prieš pradedant atšaldymo, išpjaustymo ar pakavimo procesus.

91. Dėl 4 klausimo, nepaisant tam tikro neaiškumo, kas konkrečiai buvo patikrinta remiantis kokiomis ES teisės nuostatomis, pakankamai akivaizdu, kad valdžios institucijos gali pašalinti kelias skerdenas iš skerdimo linijos ir patikrinti, ar jos atitinka tam tikrus reikalavimus kiekviename etape, pirmiausia po išvalymo, nes šis veiksmas turi lemiamą reikšmę, kai paukštis yra ruošiamas kepimui. Klausimas, ką galima patikrinti ir pagal kokį standartą, priklauso nuo etapo, kuriuo atliekamas patikrinimas, ir atitinkamai nuo to, ar tikrinama atitiktis pareigoms pagal 5 punktą arba 8 punktą, arba pagal bet kokią kitą taikomą nuostatą.

92. Atsižvelgiant į pateiktus atsakymus, pirmiausia į atsakymą į 1 klausimą, nebūtina atsakyti į 5 klausimą.

V. Išvada

93. Remdamasis tuo, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Rechtbank Rotterdam* (Roterdamo apygardos teismas, Nyderlandai) pateiktus klausimus:

- 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 853/2004, nustatančio konkrečius gyvūninės kilmės maisto produktų higienos reikalavimus, III priedo II skirsnio IV skyriaus 5 ir 8 punktai turi būti aiškinami taip, kad po to, kai iš paukščio skerdenos buvo pašalinti vidaus organai ir ji buvo išvalyta, joje nebegali būti jokių teršalų,
- Reglamento Nr. 853/2004 III priedo II skirsnio IV skyriaus 5 ir 8 punktai taikomi taršai fekalijomis, tulžimi ir gūžio turiniu,
- Reglamento Nr. 853/2004 III priedo II skirsnio IV skyriaus 8 punktas turi būti aiškinamas taip, kad išvaloma turi būti po to, kai buvo pašalinti vidaus organai, tačiau prieš atšaldymą,
- pagal 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 882/2004 dėl oficialios kontrolės, kuri atliekama siekiant užtikrinti, kad būtų įvertinama, ar laikomasi pašarus ir maistą reglamentuojančių teisės aktų, gyvūnų sveikatos ir gerovės taisyklių, 3 ir 10 straipsnius kompetentingai institucijai leidžiama atlikti patikrinimus bet kuriuo tinkamu skerdimo proceso etapu, įskaitant etapą po išvalymo.